

Symbolic Hegemony and Conflict of Cultural Heritage Assets

Afkhami, B.¹

Type of Article: **Research**

Pp: 373-394

Received: 2021/03/13; Accepted: 2021/08/22

<https://dx.doi.org/10.30699/PJAS.6.20.373>

Abstract

Cultural Heritage is the historical existence of a nation. Cultural heritage has internal, national and international functions and has intrinsic value. Among the most important values is “symbolic hegemony”. The symbolic value of cultural heritage and its transformation into cultural assets in the destination countries has made the superpowers think of acquiring the cultural assets of the countries, especially in the countries with rich cultural heritage, and has formed the “cultural assets conflict”. Cultural heritage is the symbol and manifestation of collective efforts of a nation in the context of time and storage of knowledge and ability of past generations. Therefore, cultural property and its diverse forms are like living beings that can always be restored/reconstructed and protected and have diverse and numerous uses for countries on a continuous basis; Superpowers by taking the cultural property and emptying these countries of cultural heritage; In fact, they drain the symbolic power of countries. Superpowers by taking the cultural property and emptying these countries of cultural heritage; in fact, they drain the symbolic power of countries. . The purpose of this article is to explain the values, especially the value of “symbolic hegemony” of cultural heritage. The theory of “symbolic hegemony and conflict of cultural assets” is a reflection of the story and cultural narrative of imperialism that has taken place around the country of Iran and countries with geo-cultural value. Considering cultural heritage as cultural assets and its geo-cultural values for a land; it is a special narrative type of cultural heritage that does not have much place in Iran’s cultural heritage literature.

Keywords: Cultural Asset, Hegemony, Symbol, Objectivity, Conflict.

Motaleat-e-Bastanshenasi-e-Parseh
(MBP)

Parseh Journal of Archaeological
Studies
Journal of Archeology Department of
Archeology Research Institute, Cultural
Heritage and Tourism Research
Institute (RICT), Tehran, Iran

Publisher: Cultural Heritage and
Tourism Research Institute (RICT).
Copyright©2022, The Authors. This
open-access article is published under
the terms of the Creative Commons.

4. Associate Professor, Department of Archaeology, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Email: bafkhami@uma.ac.ir

Citations: Afkhami, B., (2022). “Symbolic Hegemony and Conflict of Cultural Heritage Assets”. *Parseh J Archaeol Stud*, 6 (20): 373-394. (<https://dx.doi.org/10.30699/PJAS.6.20.373>).

Homepage of this Article: <http://journal.richt.ir/mbp/article-1-543-en.html>

Introduction

Today, the history of countries and nations is written based on cultural heritage. Cultural heritage includes a wide collection of tangible and intangible/movable and immovable property that include many places, events, oral and written history, and the lifestyle of people from the past to the present day. Cultural heritage and its diverse forms are the objective manifestation of the geo culture of a land that must always be restored and protected, and due to the possibility of communicating with the masses of people, they have the ability to be displayed and exposed in various places, such as museums or exhibitions, etc. The competition to gain the sphere of influence in the countries with cultural value is realized in different ways and with different means. Geopolitical competitions and the display of power are not achieved only through war and the destruction of modern facilities of a land; Rather, the destruction of the tangible manifestations of the cultural heritage of a land is one of the things that hegemonic countries always do to destroy the geographical values of lands with geopolitical and geo cultural value. Discrediting the cultural background of the target countries and destroying or downplaying the value of geo culture is done at a lower cost, which can be considered as one of the examples of “soft war”. This type of war provides the ground for the expansion of the hegemonic countries in the regions with geo-economic values by destroying the geo-cultural values. This type of approach and paradigm of colonial countries to destroy the geo cultural values that are manifested in cultural heritage can be put forward in the framework of the theory of “Symbolic hegemony and conflict of cultural heritage assets”.

Methodology

In fact, the present research presents a theory “symbolic hegemony and conflict of cultural assets” that, based on this; cultural heritage has been considered as cultural property, which can play a significant role in economic and geopolitical decisions of the country. Initially, it is compiled through library studies of the required information and then adapted to the cases that have been considered in the theory, first with information about the cultural heritage and values, and then in The case of countries that have been destroyed or extinct by American imperialism and the terrorist group of ISIL are cited, and then the theory of is explained.

Discussion

Globalization, emerging phenomena and social developments have increased the importance of cultural assets and day by day the protected of the cultural heritage of

the countries in order to sustainable preservation for useable and different goals. The Theory” Symbolic hegemony and conflict of cultural heritage assets” which includes the basis of this article, Based on the conflict, some views have been presented; Destruction of cultural heritage in the Middle East and its protection and diversification in developed countries. The number and abundance of objects and elements of cultural heritage is a sign of the continuity of civilization in a geographic area and territory, which the abundance of cultural assets is also a proof and objectivity of the spiritual heritage of a nation or country, including; Intelligence, genius and language are rich and... It has been proven today that nations with a strong language have been more civilized throughout history; because the multiplicity of cultural objects also expresses the richness of art and techniques. “Language” is also more complex in places where the number and frequency of cultural heritage elements are greater. For example, where they have lived a pastoral life, they have a simpler language. Every skill is an action. In places with a richer cultural heritage, the verb “to build” is used. Continuity in professions, especially economic professions, has led to skills, and skills have created treasures and knowledge. The location of the museum is the most significant example that can explain the above sentences. What do we see in museums? We actually see various goods of past times in museums. These diverse goods have a geographical origin and production; By the way, you have to think about their places of production. In the next step, the process of their production and the thoughts that designed and made them should be studied. Greece seems to have followed such a path. In Greece, when archaeological evidence, property of art and architecture were discovered, in addition to thinking about several objects and how to keep them; rather, a higher step was also taken, and that thought was about the thought of ancient Greece. A fundamental thought was done about the ancient Greek thought so that the postmodern philosophy was founded on the ancient Greek philosophy. Do archaeologists and cultural heritage custodians think about the places they discover? Is such an approach basically relevant in Iranian archeology literature? Unfortunately, Iranian archeology has not entered into these discussions based on the available written evidence; while basically the benefits of archeology lie in these kinds of discussions. Cultural heritage elements can produce method, technique and philosophy. The importance of the conflict over the acquisition of cultural assets lies in this point, this conflict started with the cover of some wars such as the war of “ISIS” in the region, and in the future, the “acquisition of the cultural assets of nations” will be a source of conflict between the powers.

Conclusion

The cultural heritage of each country is one of the most fundamental pillars of identity

consolidation, creativity and national self-confidence. National identity is one of the dimensions of national power. National identity has many social, historical, geographical, cultural and political indicators. The cultural heritage as a symbolic hegemony, which if damaged or destroyed for any reason, That country or nation will lose its real power and there will be no concrete examples and objections to rebuild. Cultural heritage values are not due to their physical existence, but because of the thinking of their creators. The hidden and invisible values of the cultural heritage have pushed the superpowers into wars in the Middle East and probably brought the cultural property of the war-torn countries to the some museums. The cultural heritage is the objective crystallization of human thought that is of today's contemporary use to society. Western superpowers have good learned to use the cultural heritage as assets. Consequently, wars were launched in the Middle East and sought to plunder the cultural heritage of war-torn countries According to the evidence and documentation, this paper presents the theory of "hegemony and the conflict of cultural property". It is recommended "Cultural self-awareness" based on cultural heritage should be strengthened at the national and international levels. The powers to acquire the cultural heritage of nations, in addition to having economic and ideological goals in mind; Rather, they empty the nations that own cultural assets from symbolic rhetoric; Just like what ISIS did in Iraq and Syria, they destroyed the cultural heritage of these countries. Superpowers have targeted the existence of cultural heritage. If the "objectivity" of cultural heritage does not exist; Nations will not be able to have an authentic and ontological interpretation of life. Cultural assets, as the cultural wealth of nations and countries, reveal the inner and essential interpretation of nations in the context of time. If the elements of cultural heritage are not available, in addition to the fact that the people of the countries will not be able to interpret the technology and the rational and ontological interpretation and find the path of life in interaction with nature, they will also lose the knowledge and ability of the past.

هژمونی نمادین و منازعه دارایی‌های میراث فرهنگی

بهروز افخمی^Iنوع مقاله: پژوهشی
صن: ۳۹۴ - ۳۷۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۳/۲۳؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۳۱

شناسه دیجیتال (DOI): <https://dx.doi.org/10.30699/PJAS.6.20.373>

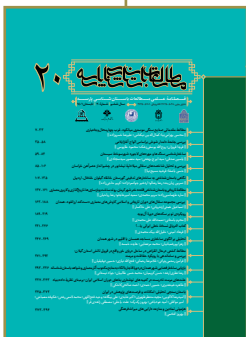
چکیده

میراث فرهنگی، هستی تاریخی یک ملت است. میراث فرهنگی کارکردهای داخلی، ملی و بین‌المللی داشته و ذاتاً دارای «ارزش» هست؛ ازجمله مهم‌ترین ارزش‌ها «هژمونی نمادین» است. ارزش نمادین میراث فرهنگی و تبدیل آن به دارایی‌های فرهنگی در کشورهای مقصد، ابرقدرت‌ها را به فکر تصاحب دارایی‌های فرهنگی کشورها، به‌ویژه در کشورهای صاحب میراث فرهنگی غنی انداخته و «منازعه دارایی‌های فرهنگی» را شکل داده است؛ ازجمله مصادیق آن، تخلیه موزه موصل کشور عراق توسط «داعش» که احتمالاً به نفع موزه‌های بزرگ جهان بود. میراث فرهنگی نماد و نمود تلاش جمعی یک ملت در بستر زمان و ذخیره دانایی و توانایی نسل‌های گذشته هستند. پس آثار فرهنگی و اشکال متنوع آن به مثابه موجود زنده‌ای هستند که می‌توانند همواره بازیابی/بازسازی و حفاظت شوند و به صورت مداوم برای کشورها کاربردهای متنوع و متعدد داشته باشند، و ابرقدرت‌ها با بردن آثار و خالی نمودن این کشورها از میراث فرهنگی، به‌واقع قدرت نمادین کشورها را تخلیه می‌نمایند. پرسش این پژوهش، تبیین ارزش‌ها، به‌ویژه ارزش «هژمونی نمادین» میراث فرهنگی است. میراث فرهنگی مصداق جغرافیای فرهنگی یک سرزمین است که حوزه نفوذ و رقابت تلقی می‌شود. شیوه‌های جلوگیری از حوزه نفوذ و مصادره میراث فرهنگی چگونه است؟ پژوهش حاضر، نظریه‌ای را ارائه می‌دهد که براساس این نظریه، میراث فرهنگی به مثابه دارایی فرهنگی قلمداد شده و می‌تواند جایگاهی بااهمیت در تصمیمات اقتصادی، جغرافیای سیاسی و جغرافیای فرهنگی کشور داشته باشد. درنهایت، شکل‌گیری منازعه دارایی‌های فرهنگی در خاورمیانه را با ذکر مصادیقی تبیین، و دلایل منازعه قدرت‌ها برای تصاحب میراث فرهنگی کشورهای هدف را تحلیل کرده است.

کلیدواژگان: دارایی، میراث فرهنگی، هژمونی، جغرافیای فرهنگی، منازعه.

۱. دانشیار گروه باستان‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

Email: bafkhami@uma.ac.ir

ارجاع به مقاله: افخمی، بهروز، (۱۴۰۱). «هژمونی نمادین و منازعه دارایی‌های میراث فرهنگی». مطالعات باستان‌شناسی پارسه، ۶ (۲۰): ۳۹۴-۳۷۳. <https://dx.doi.org/10.30699/PJAS.6.20.373>.صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: <http://journal.richt.ir/mbp/article-1-543-fa.html>فصلنامه علمی مطالعات باستان‌شناسی پارسه
نشریه پژوهشکده باستان‌شناسی، پژوهشگاه
میراث فرهنگی و گردشگری، تهران، ایرانناشر: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
© حق نشر متعلق به نویسنده(گان) است
و نویسنده تحت مجوز Creative Commons
Attribution License به مجله اجازه می‌دهد مقاله
چاپ شده را در سامانه به اشتراک بگذارد، منوط
بر این‌که حقوق مؤلف اثر حفظ و به انتشار اولیه
مقاله در این مجله اشاره شود.

مقدمه

امروزه براساس میراث‌فرهنگی، تاریخ کشورها و ملت‌ها نوشته می‌شود. میراث‌فرهنگی شامل مجموعه وسیعی از آثار ملموس و ناملموس / منقول و غیرمنقول است که بسیاری از مکان‌ها، رویدادها، تاریخ شفاهی و مکتوب و سبک زندگی مردم از گذشته تا به امروز را دربر می‌گیرد. میراث‌فرهنگی و اشکال متنوع آن نمود عینی جغرافیای فرهنگی یک سرزمین هستند که همواره باید بازسازی و حفاظت شوند و به دلیل امکان ارتباط با توده‌های مردم قابلیت نمایش و در معرض دید قرار دادن در مکان‌های مختلف اعم از موزه‌ها یا نمایشگاه‌ها و... را دارند. رقابت برای به دست آوردن حوزه نفوذ در کشورهای دارای ارزش جغرافیای فرهنگی به شیوه‌ها و با ابزارهای گوناگون محقق می‌شود. رقابت‌های جغرافیای سیاسی و نمایش قدرت تنها از طریق جنگ و تخریب تأسیسات امروزی یک سرزمین حاصل نمی‌شود، بلکه تخریب نموده‌های عینی میراث‌فرهنگی یک سرزمین از مواردی است که همواره کشورهای سلطه‌طلب برای از بین بردن ارزش‌های جغرافیایی سرزمین‌های دارای ارزش جغرافیای سیاسی و جغرافیای فرهنگی انجام می‌دهند. بی‌اعتبار ساختن پیشینه فرهنگی کشورهای هدف و از بین بردن یا کم‌توان کردن ارزش جغرافیای فرهنگی با هزینه کمتری صورت می‌گیرد که آن را می‌توان یکی از مصادیق «جنگ نرم» تلقی نمود. این نوع جنگ، زمینه قلمرو گسترده کشورهای سلطه‌طلب در مناطق دارای ارزش‌های جغرافیای اقتصادی را با از بین بردن ارزش‌های جغرافیای فرهنگی فراهم می‌سازد. از طرفی دیگر، توجه به میراث‌فرهنگی و بهره‌برداری از آن در زمینه‌های گوناگون اقتصادی، فرهنگی، بستری را برای نمایش قدرت از طریق ارزش‌های مادی و معنوی که امروزه به «قدرت نرم» مصطلح شده است، فراهم می‌سازد و امکان مناسب برای قلمروخواهی و حفظ فضای جغرافیایی همراه با ارزش‌های مادی و معنوی آن را تأمین می‌نماید. هم‌چنین برای دست‌یابی به سلطه دائمی فرهنگی، کشورهای سلطه‌طلب با مطالعه و به‌کارگیری نقاط ضعف و قوت کشورها در بستر زمانی، با بازخوانی و بازنمایی میراث‌فرهنگی در کشورهای هدف، اهداف توسعه طلبانه خویش را دنبال می‌نمایند. این نوع رویکرد و پارادایم کشورهای سلطه برای از بین بردن ارزش‌های جغرافیای فرهنگی را می‌توان در چارچوب نظریه «هژمونی نمادین و منازعه دارایی‌های فرهنگی» مطرح نمود. با توجه به جایگزینی انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک همانند انرژی‌های باد و خورشید، نیاز دنیا، به‌ویژه ابرقدرت‌های جهان به نفت و انرژی‌های فسیلی روزبه‌روز کمتر خواهد شد، به اصطلاح با توجه به از دست رفتن اهمیت نفت در آینده نه‌چندان دور، تملک دارای‌های فرهنگی به جای نفت و انرژی، میراث‌فرهنگی کشورهای صاحب میراث غنی فرهنگی را عاملی برای مناقشه و منازعه کشورها، به‌ویژه ابرقدرت‌ها برای استیلای دیگر کشورها و ملت‌ها خواهد نمود. داشتن میراث‌فرهنگی غنی هم می‌تواند فرصت و هم تهدید را برای کشورهای هدف به دنبال داشته باشد. به نظر می‌رسد یکی از اهداف طراحان جنگ سوریه و عراق، خالی کردن کشورهای هدف از دارایی‌های فرهنگی و سرازیر کردن آن به موزه‌های کشورهای ابرقدرت جهان بود. کشور ایران با وجود داشتن سابقه فرهنگی و تمدنی دیرینه و میراث مادی و معنوی غنی، به موضوع استفاده از میراث‌فرهنگی به مثابه «دارایی‌های فرهنگی» نگاه نکرده و نتوانسته است در رقابت بین‌المللی در زمینه قدرت نرم و قلمروخواهی فرهنگی از طریق آن، اقدام درخوری انجام دهد. در چند دهه اخیر امپریالیسم و گروه‌های تروریستی، از جمله «داعش» با از بین بردن میراث‌فرهنگی در کشورهای نظیر عراق، سوریه و افغانستان نشان دادند یکی از اقدامات آن‌ها برای حفظ سلطه در سرزمین‌های جغرافیای سیاسی و جغرافیای اقتصادی، از بین بردن ارزش‌های جغرافیای فرهنگی و تخلیه آن سرزمین‌ها از ارزش‌های معنوی و اعتبار تاریخی است.

پرسش پژوهش: پرسش این پژوهش، تبیین ارزش‌ها، به‌ویژه ارزش «هژمونی نمادین» میراث‌فرهنگی است. میراث‌فرهنگی مصداق جغرافیای فرهنگی یک سرزمین است که حوزه

نفوذ و رقابت تلقی می‌شود. شیوه‌های جلوگیری از حوزه نفوذ و مصادره میراث فرهنگی چگونه است؟

روش پژوهش: پژوهش حاضر نظریه‌ای را ارائه می‌دهد که براساس این نظریه، میراث فرهنگی به مثابه دارایی فرهنگی قلمداد شده و می‌تواند جایگاهی بااهمیت در تصمیمات اقتصادی، جغرافیای سیاسی و جغرافیای فرهنگی کشور داشته باشد. در ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای اطلاعات مورد نیاز گردآوری شده است و سپس منطبق با مواردی که در نظریه به آن توجه شده، تنظیم گردیده‌اند. ابتدا در مورد میراث فرهنگی و ارزش‌های مترتب با آن اطلاعاتی آورده شده و سپس در مورد کشورهایی که توسط امپریالیسم و گروه تروریستی داعش، ارزش‌های فرهنگی آن‌ها از بین رفته و یا خارج شده، اشاره شده و سپس نظریه «هژمونی نمادین و منازعه دارایی‌های فرهنگی» تبیین شده است.

پیشینه پژوهش

با توجه به جست‌وجوهای به عمل آمده، در ارتباط با عنوان پژوهش حاضر کار تحقیقی صورت نگرفته و حتی پژوهشی در ارتباط با ارزش‌های میراث فرهنگی به عنوان عاملی در جهت حفظ موقعیت جغرافیای سیاسی و جغرافیای فرهنگی انجام نشده است. یک مورد کار تحقیقی که می‌تواند کمی نزدیک به عنوان و محتوای مقاله حاضر باشد، «نقش میراث فرهنگی در تقویت هویت فرهنگی» تألیف «مرادی» است که در ماهنامه مهندسی فرهنگی (۱۳۹۰) منتشر شده است.

میراث فرهنگی

«کنوانسیون میراث جهانی یونسکو» در گام نخست، میراث را به میراث طبیعی و فرهنگی طبقه‌بندی کرده است. میراث فرهنگی هر کشور یکی از اساسی‌ترین ارکان تحکیم هویت، ایجاد خلاقیت و خودباوری ملی است. هویت ملی یکی از ابعاد قدرت ملی است. هویت ملی دارای شاخص‌های متعدد اجتماعی، تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی و سیاسی است. در واقع، این شاخص‌ها ابعاد پای‌بندی هویت ملی به شمار می‌روند که موجب شکل‌گیری و پایداری مشترکات یک ملت می‌شود (حیدری و حیدری نبی، ۱۳۹۳: ۶۸-۶۷). میراث هر کشوری از نظر جغرافیایی بیانگر سابقه تاریخی حیات و فعالیت اجداد انسان‌های ساکن در قلمرو آن کشور است و به عبارتی عمق و ریشه تاریخی یک ملت را بیان می‌کند. این‌گونه آثار معرف سطح فرهنگ و تمدن، خصیصه‌های فرهنگی و الگوی زندگی مردمان ساکن در فضای جغرافیایی ادوار تاریخی گذشته هستند؛ بنابراین میراث فرهنگی ازسوی پدیدآورنده هویت، و ازسوی دیگر تأمین‌کننده حقوق سیاسی و سرزمینی برای مردم است. میراث فرهنگی بیان‌کننده پیشینه تاریخی، تمدن و فرهنگ هر کشوری است که شکل‌گیری و به وجود آمدن آن در طی سالیان متمادی صورت گرفته است. میراث فرهنگی به عنوان نماد عمدتاً نشانه‌ها یا سامانه‌ای از نشانه‌های عمومی‌اند که در گذر زمان سیمایی فراگیر، مردم‌پسند، هنجاری و ارزشی یافته و گاه توانسته‌اند مبنای عرف و قانون در مناسبات اجتماعی قرار گیرند (نصرتی و کاویانی‌راد، ۱۳۸۳: ۱۵۵). میراث^۱ حوزه گسترده‌ای دارد و دایره شمول آن نیز بیشتر است. برای درک بهتر میراث، کنوانسیون میراث جهانی یونسکو، میراث را طبقه‌بندی کرده است؛ میراث در مرحله اول، به میراث طبیعی^۲ و میراث فرهنگی^۳ تقسیم می‌شود. میراث طبیعی شامل تمامی چشم‌اندازهای طبیعی، عوارض زمین اعم از کوه‌ها و دریاها و...، جاذبه‌های زمین‌ریخت‌شناسی و... است. تنوع میراث فرهنگی از میراث طبیعی بیشتر بوده، به همین دلیل برای تبیین و تفکیک عناصر میراثی، میراث فرهنگی به دو بخش میراث فرهنگی ملموس^۴ و میراث فرهنگی ناملموس^۵ تقسیم می‌شود. میراث فرهنگی ملموس نیز به میراث فرهنگی ملموس منقول^۶ که مشتمل بر اموال (اشیاء) فرهنگی

و تاریخی و هنری است و میراث‌فرهنگی ملموس غیرمنقول^۲ (معماری...) شامل: محوطه‌ها، چشم‌اندازها و مناظر، سازه‌ها و ساختارها و آثار طبیعی، فرهنگی و... تقسیم می‌شود. میراث‌فرهنگی ناملموس شامل: سنت‌ها و نمودهای شفاهی، هنرهای نمایشی، عادت‌ها و رسم‌های اجتماعی، آئین‌ها و جشن‌ها، دانش‌ها و عادت‌ها و رسم‌های مربوط به طبیعت و کیهان و مهارت در هنرهای دستی و سنتی است که هرکدام از این موارد شاخه‌ها و زیرشاخه‌هایی خاص خود را دارند. طبقه‌بندی ارزشی و ابعاد تأثیرگذاری میراث‌فرهنگی می‌تواند به حوزه‌های بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی تقسیم شود (Landorf, 2009: 57). میراث‌فرهنگی، مجموعه‌ای از ارزش‌های اجتماعی، فرهنگی، علمی، باستان‌شناختی، معماری، هنری، معنوی و مذهبی، منحصربه‌فرد و تجدیدناپذیر هستند که مشتمل بر میراث ملموس (مادی) و میراث غیرملموس (معنوی) است که مصادیق آن عبارتند از: محوطه‌های میراث‌فرهنگی، شهرهای تاریخی، مکان‌های مذهبی طبیعی، میراث‌فرهنگی زیرآب، موزه‌ها، میراث‌فرهنگی منقول / اموال فرهنگی تاریخی و هنری، صنایع دستی، میراث و اسناد دیجیتال، میراث سینمایی، سنت‌های شفاهی، زبان‌ها، جشنواره‌ها، مناسک و عقاید، صدا و موسیقی، هنرهای نمایشی، طب سنتی، ادبیات، سنت‌ها و شیوه‌های آشپزی، بازی‌ها و ورزش‌های سنتی (Smith, 2006, 102). ایران به دلیل موقعیت و شرایط جغرافیایی و نقش ارتباطی بین فضاهای جغرافیایی پیرامونی توانسته است صاحب میراث‌فرهنگی گسترده‌ای شود که نشانه وجود تمدن در این منطقه در ادوار تاریخی گذشته است. آثار مادی و معنوی برجای مانده از پیشینیان ما حاصل تلاش‌های مستمر، فنون، مهارت‌ها، ابتکارات، خلاقیت‌ها و برخوردهای اجتماعی-فرهنگی آنان بوده است. در ابداع این‌گونه آثار، گذشتگان ما از شرایط طبیعی حاکم در محل سکونت تأثیر پذیرفته‌اند و در ارتباط با آن چه محیط طبیعی در اختیار قرار داده، فعالیت کرده‌اند. تنوع میراث مادی (ملموس) و معنوی (غیرملموس) ایران گویای ارزش‌هایی است که به تاریخ طولانی و پیچیده این سرزمین تعلق دارند. میراث‌فرهنگی ایران شامل منظری فرهنگی است که آثار معماری و یادمان‌ها، مراکز تاریخی، مجموعه بناها، موزه‌ها، اسناد، کتابخانه‌ها، محوطه‌های باستانی، غارهای اولیه، مناظر فرهنگی، پارک‌ها و باغ‌های تاریخی، سنت‌های شفاهی، آداب اجتماعی، دانش سنتی، صنایع دستی، فضاهای فرهنگی و... و اموال فرهنگی، تاریخی و هنری جزو مصادیق آن به‌شمار می‌روند.

از کشور ایران تاکنون ۲۶ اثر فرهنگی در میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است؛ چغازنبیل، تخت جمشید، میدان نقش جهان اصفهان نخستین مکان‌هایی هستند که در سال ۱۹۷۹ م. در فهرست میراث جهانی به ثبت رسیدند. در پی ثبت این سه اثر نام‌برده شده، ۱۴ اثر دیگر شامل: تخت سلیمان (۲۰۰۳)، بزم و فضای فرهنگی آن (۲۰۰۴)، پاسارگاد (۲۰۰۴)، گنبد سلطانیه (۲۰۰۵)، سنگ‌نبشته بیستون (۲۰۰۶)، مجموعه کلیساهای آذربایجان (۲۰۰۸)، سازه‌های آبی شوشتر (۲۰۰۹)، مجموعه تاریخی بازار تبریز (۲۰۱۰)، آرامگاه شیخ‌صافی‌الدین اردبیلی (۲۰۱۰)، باغ ایرانی (۲۰۱۱)، مسجد جامع اصفهان (۲۰۱۲)، برج گنبدقابوس (۲۰۱۲)، کاخ گلستان تهران (۲۰۱۳)، شهرسوخته (۲۰۱۴)، شوش (۲۰۱۵) و روستای تاریخی میمند کرمان (۲۰۱۵) به فهرست میراث جهانی اضافه شدند. مکان‌های تاریخی و محوطه‌های زیر نیز برای ثبت در میراث جهانی یونسکو از سوی ایران پیشنهاد شده است که عبارتند از: قصرشیرین (۱۹۹۷ و ۲۰۰۷)، مجموعه شهرهای ساسانی: بیشاپور، فیروزآباد و سروستان (۱۹۹۷ و ۲۰۰۷)، نقش‌رجب و نقش‌رستم (۱۹۹۷)، تپه‌سیلک (۱۹۹۷ و ۲۰۰۷)، محور تاریخی اصفهان (۲۰۰۷)، طاق‌بستان (۲۰۰۷)، کوه‌خواجه (۲۰۰۷)، کنگاور (۲۰۰۷)، ساختار تاریخی یزد (۲۰۰۷)، شهر تاریخی میبد (۲۰۰۷)، بندر سیراف (۲۰۰۷)، بازار قیصریه لار (۲۰۰۷)، بسطام و خرقان (۲۰۰۷)، بافت تاریخی دامغان (۲۰۰۷)، نمای فرهنگی و طبیعی رامسر (۲۰۰۷)، مسجدکبود (۲۰۰۷)، چشم‌انداز فرهنگی توس (۲۰۰۷)، شهر تاریخی ماسوله (۲۰۰۷)، ایزدخواست (۲۰۰۷)، الموت

(۲۰۰۷)، قنات گناباد (۲۰۰۷)، زوزن (۲۰۰۷)، دره خرم‌آباد (۲۰۰۷)، جیرفت (۲۰۰۷)، محور تاریخی سلجوقیان و غزنویان خراسان (۲۰۰۷)، چشم‌انداز فرهنگی کردستان (۲۰۰۷)، جاده ابریشم (۲۰۰۸)، چشم‌انداز فرهنگی و طبیعی ایذه (۲۰۰۸)، مجموعه تاریخی زندیه کرمان (۲۰۰۸)، ساختار تاریخی-فرهنگی کرمان (۲۰۰۸)، هگمتانه (۲۰۰۸)، مجموعه پل‌های تاریخی لرستان (Tentative world heritage lists, 2020).

علاوه بر موارد بالا، هزاران محوطه باستان‌شناسی به‌جامانده از دوره‌های مختلف، شهرهای زنده و فعال با بافت تاریخی ارزشمند، هزاران بنا و مجموعه تاریخی واجد ارزش‌های نفیس فرهنگی-تاریخی و صدها هزار قطعه اثر منقول تاریخی موجود در موزه‌ها، هنرهای اصیل سنتی با ریشه‌های چندصدساله در تاریخ و فرهنگ این ملت و جامعه‌ای با آداب و سنن منحصر به فرد، یادگارهای گران قدر تمدن و فرهنگ غنی، اصیل و بی‌نظیر ایران است. این سرمایه عظیم معنوی و فرهنگی که بنیان‌تبیین، تحکیم و اقتدار فرهنگ ملی و اسلامی است، تنها با رویکرد و راهبرد اقتصادی مبتنی بر میراث فرهنگی می‌تواند به شکلی پایدار برای نسل حال و آینده حفاظت و بهره‌برداری شود؛ بهره‌مندی از آن برای ساختن حال و حفاظت از آن به منظور انتقال آن به نسل آینده، وظیفه و حق تمام آحاد جامعه است.

ارزش‌های مترتب بر میراث فرهنگی

یکی از کلیدی‌ترین موضوعات در مباحث مربوط به میراث فرهنگی موضوع «ارزش» است (Han, 2001: 21)؛ چراکه تمام آن چه ما در رابطه با میراث فرهنگی انجام می‌دهیم اعم از شناسایی، حفاظت و معرفی همه به خاطر ارزش‌هایی است که در میراث فرهنگی نهفته است. ارزش‌های میراث فرهنگی با تغییر شرایط در یک جامعه و یا انتقال از جامعه‌ای به جامعه‌ای دیگر تغییر می‌یابند. برخی ارزش‌ها مربوط به جنبه‌های ذاتی اثر و برخی دیگر نیز وابسته به موقعیت و چگونگی ارتباط آن اثر با محیط اطرافش است. توجیه ارزش‌های میراث فرهنگی برای جامعه میزبان، تضمین حفاظت از آن برای نسل‌های حال و آینده است؛ هرچند منشورهای جهانی، از جمله منشور بورا استرالیا و منشورهای جدید دیگر در مورد فواید ملموس و غیرملموس میراث فرهنگی و استفاده و بهره‌برداری عقلایی و راهبردی از منابع و دارایی‌های فرهنگی رهنمودهایی را ارائه کرده‌اند. در گام نخست و در سطح اول، ارزش‌های مترتب بر میراث فرهنگی عبارتند از: ارزش‌های فرهنگی، ارزش‌های آموزشی و دانشگاهی، ارزش‌های تفریحی، ارزش‌های نمادین، ارزش‌های هویتی، ارزش‌های اطلاعاتی، ارزش‌های زیبایی‌شناسی، ارزش‌های اقتصادی (Harrison, 2011: 281-282).

میراث فرهنگی و جامعه معاصر ایران

هر کشوری برای اعمال نفوذ در سایر کشورهای منطقه تلاش می‌کند تا این‌که به اهداف خود دست یابد یا از کنش‌هایی سایر کشورها که سد راه این اهداف است، جلوگیری کند و در این مسیر ابزارها و راهبردهای گوناگونی را به کار می‌گیرد که ممکن است به منازعه و کشمکش بینجامد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶). در نظریه «هم‌مونی نمادین و منازعه دارایی‌های فرهنگی» به تمام ابعاد و تأثیرگذاری میراث فرهنگی بر مبنای شرایط آینده جهان بحث می‌شود، اما تغییر نگاه به حوزه میراث فرهنگی از منظر اقتصادی و استفاده از آن در چارچوب اقتصاد فرهنگی می‌تواند قرائتی تازه از موجودیت بسیار غنی میراث فرهنگی برای توسعه کشور ارائه نماید. میراث فرهنگی ایران نقش بنیادینی در حفظ هویت فرهنگی ایران و معرفی آن به جهانیان دارد، هویت فرهنگی ایران از رهگذر میراث فرهنگی، زمینه‌ساز هویت و قدرت ملی است. با توجه به امر قدرت ملی توسعه همه جانبه و متوازن در تمامی زمینه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را طلب می‌کند.

به عبارت دیگر، قدرت تنها یک عنصر سیاسی نیست، بلکه محصول بسیج تمامی منابع مادی و معنوی کشورهاست (حیدری و حیدری‌نبی، ۱۳۹۳: ۶۱).

با وجود این، ابعاد معرفتی و الزام وجود میراث‌فرهنگی برای جامعه ایران و متولیان امر چندان شناخته شده نیست. تنوع و تعدد میراث‌فرهنگی و شواهد باستان‌شناختی، کشور ایران را جزو چند کشور اول باستانی و با تمدن جهانی معرفی کرده است. در ایران، بیش از هزاران محوطه باستان‌شناختی قابل کاوش دارای اثر وجود دارد. علاوه بر این، اموال منقول فرهنگی موجود در موزه‌ها، در دست مردم و در اختیار دولت را که در مجموع بالغ بر چندین میلیون اثر فرهنگی تاریخی و هنری است، نیز باید به آمار موجود اضافه کرد. علاوه بر همه این‌ها، حوزه بسیار غنی میراث معنوی ایران را با میراث‌فرهنگی مادی باید در یک چشم‌انداز دید. بی‌تردید کشور ایران، نه تنها استفاده از ظرفیت عظیم میراث‌فرهنگی را در راستای توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور مدنظر قرار نداده، بلکه از آینده‌نگری و برنامه‌ریزی ابرقدرت‌ها نیز در این زمینه چندان اطلاعی نداشته یا آن‌را چنان مهم تلقی نکرده است. همین عوامل تأکید و موجودیت و اصالت نظریه پیش‌گفته را برای کشور به اثبات می‌رساند.

میراث‌فرهنگی ایران در حال حاضر، توازن مابین نیازهای مردم و بهره‌برداری از میراث‌فرهنگی و باستان‌شناختی در تئوری و عمل و بافت اجتماعی و قانونی بررسی نکرده و رهیافت‌های نوینی را در ارتباط با چگونگی مدیریت و بهره‌برداری و کاربردی نمودن میراث در هر دو حوزه ملموس (مادی)، ناملموس (معنوی) و منقول و غیرمنقول ارائه و انجام نداده است. میراث‌فرهنگی ایران به عنوان معتبرترین نمادهای به‌جامانده از گذشتگان و تمدن‌های ازمیان‌رفته این سرزمین با وجود داشتن ارزش و اهمیت بسیار برای جامعه، در معرض تهدیدها و چالش‌های گوناگونی است. چه بسا میراثی که بر اثر گذر زمان و وقوع حوادث مختلف، امروزه هیچ اثری از آن‌ها باقی نمانده است؛ بدین ترتیب دور از تصور نخواهد بود که در آینده‌ای دور یا نزدیک، برخی از میراث‌فرهنگی، بدون تدبیر لازم در خصوص حفظ و مدیریت آن‌ها از وضعیت کنونی خارج و یا بر اثر عوامل مخرب نابود و به باد فراموشی سپرده شوند، راهبرد ارتباط با مردم و اقتصاد میراث‌فرهنگی می‌تواند راهگشا باشد.

راهبرد ارتباط با مردم

این امر از اصول اقتصاد دانش‌بنیان بوده و باعث می‌شود که از تمام استعدادها و ظرفیت‌های مردم در جهت تولید ثروت و دست‌یابی به قدرت، استقلال و امنیت اقتصادی استفاده شود (میرمعزی، ۱۳۹۱: ۵۹؛ معمارنژاد، ۱۳۸۴: ۸۷). در بیانات مقام معظم رهبری، به نقش مهم مردم از همه مهم‌تر بر محقق شدن اقتصاد مقاومتی تأکید شده است (خامنه‌ای، ۱۳۹۲: ۱۰۷). یکی از بهترین رویکردها در ذیل نظریه پیش‌گفته، استفاده از میراث‌فرهنگی با نگاه اقتصادی، مشارکت مردمی و اقتصاد مقاومتی است. تأکید به مشارکت مردم و بازنگری در تصمیمات مدیریت و تفکرات حفاظت با نیت و قصد فرهنگی راهنمایی و هدایت، نیاز به مشاوره و درگیر کردن و مشارکت مردم، اهمیت مضاعف دادن به اهمیت تفسیر را مورد توجه قرار می‌داد. ارتباط با مردم می‌تواند علاوه بر پاسخ‌گویی به علایق مردم، استفاده و بهره‌برداری عقلایی و راهبردی از دارایی فرهنگی را به سرانجام رساند. هم‌چنین ارتباط با مردم می‌تواند افزایش علاقه عمومی و تقاضا برای کسب اطلاعات، و همکاری فعالانه‌تر در حفاظت و بهره‌برداری از میراث‌فرهنگی را به دنبال داشته باشد (Jamesan, 2008: 1530)، مشارکت مردم در حفاظت میراث می‌تواند تلاش‌های دولت‌ها را در جایی که منابع مالی و انسانی ناکافی است، حمایت نماید. برنامه‌های بی‌شماری برای تشویق مردم برای مشارکت در مراقبت از میراث که از جمله آن‌ها سازمان‌های مردم‌نهاد است، وجود داشته است (Su & Li, 2012: 295).

اقتصاد میراث فرهنگی

اقتصاد مقاومتی و دانش بنیان نیازمند یک رهیافت کل نگرانه برای استفاده از تمامی ظرفیت‌ها و مؤلفه‌های اقتصادی در کشور است. مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «امروز دشمن برای مبارزه با اسلام و جمهوری اسلامی، بر روی مسأله اقتصاد متمرکز شده است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۲: ۱۰۵؛ به نقل از: میرمعزی، ۱۳۹۱: ۵۲). با توجه به شاخص‌های اقتصاد مقاومتی اعم از: انعطاف‌پذیری، فرصت‌سازی، مولد بودن، درون‌زایی و برون‌نگری، پیشرو بودن و... حوزه دارایی‌های فرهنگی کشور می‌تواند با اتخاذ این راهبرد ویژگی‌ها و اصول اقتصاد مقاومتی که به «تعامل و مشارکت مردم» و «عینیت‌بخشی» استفاده از ظرفیت‌های درونی تأکید دارد، میراث فرهنگی را در راستای اقتصاد مقاومتی و دانش بنیان بهره‌برداري نماید. ارزش اقتصادی میراث فرهنگی عمدتاً در زیرمجموعه اقتصاد فرهنگی ارزیابی می‌شود (Grodach, 2012: 5). این نظریه می‌تواند پیاده‌سازی استفاده از میراث فرهنگی را در راستای اقتصاد مقاومتی تبیین نماید. تاکنون موضوع مهم بهره‌برداری اقتصادی از میراث فرهنگی و به‌شمار آوردن میراث فرهنگی برای استفاده اقتصادی در کشور در اسناد بالادستی و قوانین مصوب موضوعیت نداشته است؛ در حالی که امروزه کشورها از تمامی ظرفیت‌ها برای توسعه اقتصادی استفاده می‌کنند.

میراث فرهنگی در جهان

امروزه «میراث» به عنوان ابزاری برای «توسعه پایدار» است (Hodder, 1990: 13). برای اولین بار، کنوانسیون میراث جهانی یونسکو از سال ۲۰۰۲ م. میراث فرهنگی را به عنوان ابزاری برای توسعه پایدار معرفی کرد. از آن زمان به بعد، دولت‌ها در محافظت از میراث بیش از پیش ترغیب شدند. براساس معیار «ارزش» میراث فرهنگی در دنیا دارای طبقه‌بندی‌های مختلفی است. میراث فرهنگی که دارای «ارزش جهانی برجسته»^۱ است، معمولاً در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت می‌شود و این به این معناست که میراث با وجود تعلق مکانی به همه بشریت متعلق است. «ارزش جهانی برجسته» به وسیله یونسکو تشخیص داده می‌شود، اگر چنانچه یک بنای یادبود، یک نمونه برجسته از یک مرحله خاص یا فرهنگ یا جامعه و یا تمدن خاص باشد؛ به عبارت دیگر، آن یک نمونه برجسته از یک نوع محوطه باشد. بنای یادبود هم چنین لازم است تا «اصالت» و «اعتبار» داشته باشد (Behavides, 2008: 1088).

حفاظت از محوطه‌های میراث فرهنگی معمولاً برحسب شاخص‌های اهمیت جهانی و علمی ارزیابی می‌شود، اگرچه به‌طور فزاینده‌ای تأثیرات محوطه‌ها و بناهای یادبود بر رفاه اقتصادی و اجتماعی جوامع شناسایی شده است. گفتمان حقوق بشر با وجود بسیاری از مسائل و محدودیت‌هایش، مکانیسم احتمالی را برای ارزیابی میراث از نظر عدالت و رفاه اجتماعی ارائه می‌کند. عناصر مختلف میراث فرهنگی و بناهای یادبود برحسب دانش عینی و ذهنی و تغییرات فرهنگی که در خود نهفته دارند، دانش ارائه می‌کنند.

علاوه بر این که میراث فرهنگی، علائم و نمادهای نیاکان، آیکون‌های هویتی، اشیاء قدرت اجتماعی، منابع درآمدی و... نیز می‌توانند داشته باشند. امروزه متولیان میراث فرهنگی جهان، مدیریت میراث را به‌طور فزاینده‌ای به مسائلی همانند ارزش توسعه و اقتصاد، حساسیت‌های مذهبی و نقش میراث در شکل هویت گره زده و به موضوعات عدالت و رفاه جامعه براساس میراث فرهنگی به همراه برآورد و ارزیابی علمی ارزش‌های فرهنگی برجسته برای بشریت به عنوان یک کل در نظر می‌گیرند.

صحت از عدالت اجتماعی و رفاه اجتماعی، گفتمان مربوط به میراث فرهنگی را به گفتمان مربوط به حقوق بشر نزدیک‌تر ساخته و ارزش‌های نامرئی میراث فرهنگی مورد توجه واقع شده

است. طبقه‌بندی انتزاعی ارزش‌ها، مؤلفه‌های فراگیر جامعه را درگیر کرده و قدرت‌های جهانی را در راستای رقابت به طرف میراث فرهنگی سوق داده است. فعالیت‌های دانش باستان‌شناسی در حوزه میراث فرهنگی «مکان‌ساز» و «تاریخ‌ساز» است. باستان‌شناسی زمان‌ها و مکان‌ها را تولید می‌کند. اشیاء و بناهای یادبود در زندگی اجتماعی ظاهر می‌شود، از این نظر باستان‌شناسان هم‌چنین روابط اجتماعی را در دنیای پیرامون آن‌ها ایجاد می‌کنند. زمانی که آن‌ها مکان‌ها و تاریخ‌ها را ساختند، آن‌ها صنایع دستی و بناهای یادبودی را ایجاد می‌کنند که مردم ناگزیر هویت‌ها را بازتعریف کرده و با آن‌ها کنار می‌آیند، اما زمانی که قدرت‌ها برای تصاحب میراث فرهنگی و دارایی‌های فرهنگی یک ملت منازعه دارند و میراث فرهنگی را به طرف کشورهای مبدأ خویش به غارت می‌برند، از تمامی ارزش‌های پیش‌گفته کشورهای صاحب میراث فرهنگی را تخلیه می‌نمایند. اگر این امر صورت بگیرد، کما این‌که در عراق و سوریه اتفاق افتاد، آن کشور بدون میراث فرهنگی ممکن است به چه چیزی شبیه باشد؟ ابرقدرت‌ها در واقع با غارت دارایی‌های فرهنگی ملت‌ها «نسل‌کشی فرهنگی» را شروع کرده‌اند که همین موضوع می‌تواند در ادامه فرمایشات مقام معظم رهبری در خصوص تعبیر «جنگ نرم» قابل ارزیابی باشد. بدون میراث فرهنگی شاخص و دارای عینیت، یک کشور در مقایسه با دیگر کشور با محدودیت‌های گفتمان حقوق بشر مواجه بود و «حقوق گفتمانی» خویش را درباره مسائل کلیدی، از جمله مالکیت سرزمینی و... از دست خواهد داد و هم‌چنین در بعد فردی، افراد یک جامعه حقوق بر تفریح، آموزش یا لذت از زندگی فرهنگی را تجربه نخواهند نمود. توجه به میراث فرهنگی و کاربری آن در ابعاد زندگی کشورها را صاحب «قدرت نرم» می‌کند. قدرت نرم عبارت است از توانایی کسب آن چه می‌خواهید، از طریق جذب کردن، نه از طریق اجبار و پاداش (محمدی، ۱۳۹۳: ۱۲۵). علاوه بر این، توجه به میراث فرهنگی بخشی از قلمرو خواهی است و نابودی آن توسط ابرقدرت‌ها بخشی از قلمروگستری است. به بخشی از تمایلات قلمروخواهان انسان که ناظر بر فزون خواهی و سیطره جویی انسان است و در اشکال کشورگشایی، چپاول، استثمار، سلطه جویی بر دیگر قلمروها نمود می‌یابد، قلمروگستری نام دارد. از آنجاکه قلمروخواهی کوشش و زمینه‌ای برای ساخت قلمرو و قلمروگستری است، پس مستلزم روش‌ها و ابزارهای متعددی است که طی زمان تکامل یافته‌اند و امروزه بسیاری از آن‌ها ماهیتی نرم‌افزاری دارند. با این حال، کنش‌گران و بازیگران سیاسی برای قلمروخواهی الزاماً نیازمند پایش کامل و به دست آوردن سرزمین نیستند، بلکه نفوذ و کنترل اذهان عمومی و کنش‌گران سیاسی نیز آن سرزمین را به قلمرو آن‌ها تبدیل می‌کند. به همین دلیل است که دانشمندان معتقدند قلمروگستری و گونه‌های مختلف اعمال آن، باید به عنوان وسیله‌ای برای نیل به یک هدف مشخص همانند ادامه بقا، سلطه سیاسی و یا بیگانه‌ستیزی شناخته شود (کاویانی‌راد و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۲).

داعش و میراث فرهنگی

داعش برای برقراری خلافت اسلامی در سرزمین‌های مورد ادعایش و کل خاورمیانه و انتصاب خلیفه برای تمام مسلمین خاورمیانه است (علی‌شاهی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۸۱). امروز تروریست‌ها برای به چالش کشیدن حکومت‌ها و همین‌طور جلب توجه رسانه‌ها و اعلام موجودیت، نمادها و چشم‌اندازهای سیاسی و حتی غیرسیاسی قدرت حاکم را مورد حمله قرار می‌دهند (اطاعت و دبیری، ۱۳۹۵: ۳۵). یکی از موارد، تخریب آثار فرهنگی در نواحی تحت نفوذ آن‌هاست که نشان‌دهنده قلمروخواهی آنان است؛ از جمله از این تخریب‌ها، تخریب معبد پالمیرا سوریه است. این معبد در پالمیرا نخستین بار در سال ۱۷۵۳ م. توصیف شد (Murray, 1915: 268). در ۲۳ آگوست ۲۰۱۵ م.، گروه تروریستی داعش با استفاده از ۳۰ تن مواد منفجره اقدام به تخریب این معبد کرد. بعد از حمله این گروه تکفیری به سوریه، این اثر تاریخی را که در لیست آثار تاریخی یونسکو به ثبت رسیده بود،

تخریب کرد. اعضای این گروه اعلام کرده بودند که بعد از تصرف شهر، آثار آن را از بین خواهند برد؛ چراکه مظاهر بت‌پرستی در آن نمایانگر است (available on: 2015/08/26, Persiannice.com). طاق نصرت اصلی‌ترین اثر تاریخی شهر پالمیرای سوریه، با قدمتی بیش از دوهزارسال، هدف دیگر گروه تروریستی داعش بود. این اثر باستانی، در واقع نماد شهر باستانی پالمیرا محسوب می‌شد که در اثر بمب‌گذاری توسط این گروه تروریستی و به‌روش معمول این گروه، در سپتامبر ۲۰۱۵ م، تخریب شد.

جنگ‌ها بزرگ‌ترین دشمن میراث فرهنگی به‌شمار می‌آیند، به‌گونه‌ای که تأثیرات مخرب جنگ بر میراث فرهنگی را به‌صورت عوامل پیش‌رو می‌توان مشاهده کرد: عامل اول، زمانی که ارتش نظامی در طول حمله به یک هدف نظامی مشروع، به یک بنای تاریخی و فرهنگی یا محوطه باستان‌شناختی، آسیبی جدی وارد کند؛ عامل دوم، حذف مواد فرهنگی به‌منظور سود و منفعت آن و بزرگ‌نمایی اهدافشان است؛ سومین عامل، پاک‌سازی فرهنگی یا تخریب عمدی مکان‌های مذهبی و فرهنگی، سازمان‌های مهم و یا آثار باستانی به‌منظور حذف نماد قومی یا مذهبی یک گروه (Brodie, 2003: 10).

یکی از نمونه‌های غارت میراث جهانی یونسکو، شهرهای باستانی شمال سوریه است (Danti, 2014a: 1). غارت میراث فرهنگی در سوریه پدیده جدیدی نیست و مواردی از اشیاء مربوط به این منطقه را در بازارهای بین‌المللی قاچاق آثار باستانی شاهد هستیم (Gill, 2015: 73). تا قبل از سال ۲۰۱۱ م، کاوش‌های باستان‌شناسی داخلی و خارجی در ۱۳۸ محوطه سوریه صورت می‌گرفت. اکثر این محوطه‌ها که در لیست آثار باستانی این کشور قرار نگرفته بودند، در معرض حفاری‌های غیرقانونی توسط غارتگران آثار باستانی قرار داشتند. اما این تنها خطر تخریب آثار به‌شمار نمی‌آمد. در واقع، در این کشور بعد از تظاهرات و جنگ‌های داخلی، نخست‌وزیر سوریه دستور اقدامات امنیتی را صادر می‌کند، در پی این دستور و با توجه به روند بوروکراسی، اقدامات احتیاطی به‌منظور بهبود امنیت کشور برای تمامی سازمان‌ها از جمله موزه‌ها با تأخیر صورت می‌گیرد که موجب می‌شود یک تندیس خدای آرامی که قدمت آن به قرن ۸ پ. م، می‌رسید به سرقت برود. این تندیس مفرغی با طلا آب‌کاری شده بود (Cheikhmous, 2013: 351). از زمان شروع جنگ، طیف وسیعی از نهادهای دولتی، غیردولتی و گروه‌های ذینفع به‌طور منظم تحقیقاتی در خصوص وضعیت میراث فرهنگی در این کشور انجام داده‌اند. نشانه‌های افزایش نابودی و آسیب عمدی توسط گروه تروریستی داعش به میراث فرهنگی را در سوریه و عراق شاهد بودیم؛ البته این تخریب‌ها در کشوری چون سوریه با به‌شهادت‌رساندن سرآمدان باستان‌شناسی این کشور چون «خالد اسعد» و «قاسم عبدالله یحیی»، همراه بوده است (Danti et al., 2015: 1)، «کنتر» معاون پژوهش‌های باستان‌شناسی اداره کل سوریه، طرح او ایجاد برنامه‌های مردمی و تلاش باستان‌شناسان برای نجات آثار و محوطه‌های باستانی در مناطق جنگ‌زده این کشور بوده است (Leventhal & Daniels, 2014: 15). تخریب این میراث که در حال حاضر به یک بحران جهانی بدل شده، توجه بسیاری از سازمان‌های مسئول را به خود جلب کرده است؛ البته کمتر تلاش بشردوستانه‌ای در خصوص حمایت از مردم و میراث فرهنگی کشورهایی چون سوریه و عراق صورت می‌گیرد.

عراق، از جمله کشورهای خاورمیانه است که در معرض حمله داعش قرار گرفت. این کشور به‌شدت دچار بحران‌های ناشی از عدم تجانس و فقدان یکپارچگی در میان گروه‌ها و اقوام ملی است. وجود اقلیت‌های گوناگون نژادی، قومی و مذهبی در قالب مسلمانان (شیعه و سنی)، اعراب، کردها، ترکمن‌ها و... از ابتدای شکل‌گیری این دولت، مصادف با فروپاشی امپراتوری عثمانی، همواره مانعی در راه تحقق وحدت ملی و تجانس اجتماعی این کشور محسوب شده است (کلیدر، ۱۳۷۷: ۵۳). بعد از حمله داعش به کشور عراق، شهرهای باستانی این کشور مرکز توجه این گروه

تروریستی قرار گرفتند و در واقع با تخریب آثار باستانی این کشور به پاک‌سازی تاریخ آن پرداختند که در اینجا به مهم‌ترین این تخریب‌ها در این کشور تاریخی اشاره شده است.

شهر باستانی نمرود در شمال شرق عراق که قدمت آن به قرن ۱۳ پ.م. می‌رسد و شامل بناهای تاریخی بسیاری چون: زیگورات، کاخ، قلعه و معبدی به نام «نبو» است، در ۵ مارس ۲۰۱۵ م. به دست گروه تروریستی داعش افتاد و به سرنوشت دیگر شهرها و کشورهای تحت تصرف این گروه تکفیری دچار شد. این گروه با استفاده از مواد منفجره این شهر باستانی را با خاک یکسان کرده و به تخریب کامل آن منجر شدند. نمرود، معروف به «مروارید تمدن آشوری»، از مهم‌ترین اکتشافات قرن بیستم میلادی، است و از برجسته‌ترین مناطق باستانی عراق است. شاید بتوان گفت که این گروه از طریق قاچاق این آثار، نیازهای مالی خود را تأمین می‌کنند و آثار غیرقابل حمل را تخریب می‌کنند.

نابودی اماکن فرهنگی در سراسر کشورهای خاورمیانه توسط گروه تروریستی داعش که عمدتاً مربوط به: مقابر، مساجد، کلیساها، زیارتگاه‌های شیعیان، مسیحیان و سایر فرقه‌ها بوده، با اهدافی چون تنوع فرهنگی، دامن زدن به تروریسم جهانی و تنش‌های فرقه‌ای و خشونت‌های دینی صورت می‌گیرد. از سال ۲۰۱۴ م. شاهد تجدید حیات این گروه و به دنبال آن هدف قرار دادن عمدی میراث فرهنگی هستیم. طبق آخرین آمار مؤسسه آمریکایی پژوهش‌های شرقی (ASOR)، حدود ۲۵۰ تخریب آثار باستانی در منطقه خاورمیانه مشاهده می‌کنیم که آمار واقعی شاید بیش از این باشد (Danti et al., 2015: 136-137). این‌که در تمام این موارد ذکر شده، گروه‌های تروریستی به فروش این آثار باستانی به چشم یک منبع درآمد برای تقویت گروه خود می‌نگرند، شکی نیست. در این خصوص می‌توان به گزارش‌های منتشرشده در این خصوص استناد کرد. «در گزارشی که در ژوئیه ۲۰۱۴ م. منتشر شده، ذکر گردیده که گروه‌های تروریستی یک محوطه باستانی را به قیمت ۳۶ میلیون دلار به فروش رسانده‌اند. حتی اگر این ارقام خلاف آمار واقعی باشد، بازهم شواهد بسیاری از غارت محوطه‌ها و آثار باستانی در دست است. در دهه گذشته و یا به طور دقیق بعد از شروع جنگ در شرق میانه، توجه زیادی به آسیب‌پذیری محوطه‌های باستان‌شناسی و موزه‌ها در مناطق جنگی صورت گرفته است؛ به طور مثال، می‌توان به غارت موزه ملی عراق در سال ۲۰۰۳ م. بعد از حمله آمریکا، تخریب محوطه‌های افغانستان و سوریه و تخریب موزه ملی قاهره به سال ۲۰۱۱ م. اشاره کرد که باستان‌شناسان و دوستداران آثار باستانی را در زمینه تلاش برای حفاظت از میراث فرهنگی تشویق کرده است.

این درحالی است که دین مبین اسلام، میراث فرهنگی را به لحاظ توجه به برخی از مصادیق آن شامل میراث‌ها و آثار باقی‌مانده از گذشتگان در آموزه‌های دینی ما همواره به عنوان منبعی جهت مطالعه آثار گذشتگان و عبرت‌آموزی ذکر کرده است؛ هم‌چنین آیات قرآن در جهت پندآموزی و عبرت‌گرفتن بر نهاد گردشگری و جهانگردی تأکید نموده است. در سوره یوسف، آیه ۱۱۱ در این زمینه آمده است که «به راستی در داستان ایشان، عبرتی است برای خردمندان». هم‌چنین می‌فرماید: «خدا می‌خواهد شما را به سنت‌هایی که در امت‌هایی قبل از شما جریان داشته، هدایت کند». هم‌چنین در سوره انعام، آیه ۱۱ بیان می‌دارد که «پس در زمین بگردید و عاقبت تکذیب‌کنندگان را ببینید که چگونه بوده است». علاوه بر این می‌توان به آموزه‌های دیگر دینی اشاره نمود که به اهمیت و جایگاه میراث فرهنگی در اسلام پرداخته‌اند (مشهدی، ۱۳۹۴: ۱۳۱-۱۲۸).

امپریالیسم و میراث فرهنگی

موقعیت جغرافیایی و جایگاه جغرافیای سیاسی ایران در منطقه، همراه با دیگر توانایی‌های سیاسی و اقتصادی آن سبب شده است این کشور یکی از مهم‌ترین بازیگران خاورمیانه، خلیج فارس، آسیای مرکزی و قفقاز به شمار آید (کولایی و گودرزی، ۱۳۸۴: ۴۴). جغرافیای سیاسی، نگاهی امپریالیستی

تصویر ۱. تصاویر بعد از تخریب معبد بعل پالمیرا (Rehfeld, 2009).

Fig. 1. Pictures after the destruction of the temple of Baal in Palmyra (Rehfeld, 2009).

و سلطه بر دیگران، کنترل و تسلط بر فضای دیگران است، چیزی که در طول تاریخ به شکل جهان‌گشایی‌ها و کشورگشایی‌ها مطرح بوده است (مختاری‌هشی، ۱۳۹۷: ۶۰). فضاهای جغرافیایی در بطن خود حاوی ارزش‌هایی است که در رفتار و کردار انسان‌ها به صورت گروهی یا فردی اثر می‌گذارند و الگوهای رفتاری مختلفی نظیر: همکاری، همگرایی، تعامل، رقابت، ستیز، سلطه و نظایر آن را می‌آفرینند و نظر به این‌که در مباحث جغرافیای سیاسی نقطه کانونی رقابت برسر فضا و امتیازات موجود در آن است؛ از این‌رو، به‌کارگیری ابزار قدرت بسیار مهم است و هر ابزار جغرافیایی سرشت کاربری خاص دارد که بسته به عمل سیاستمداران می‌تواند هم ابزار قدرت باشد و هم تهدید. شیوه گسترش حوزه نفوذ برپایه متغیرهای مشترک این است که در این روش هدف کشور ذی نفوذ صرفاً اقتصادی نبوده و به دنبال استعمار و استثمار کشورهای تحت نفوذ خود نیست. در این روش مسائل مهم دیگری که به حوزه ارزش‌های انسانی مربوط می‌شود نیز مورد توجه قرار می‌گیرد و در شکل‌گیری حوزه‌های نفوذ تأثیر می‌گذارند؛ بدین ترتیب کشور به‌کارگیرنده ابزار فرهنگی سعی دارد در بلندمدت الگوهای رفتاری مورد نظر خود را ترویج کند (عبدی و شیرزاد، ۱۳۹۵: ۶۰-۵۸).

روش‌های نو استعماری کسب قدرت که همچنان نفوذ به مناطق حساس جغرافیای سیاسی را در دستور کار خود دارد، رواج یافته است. اکنون با تغییر شیوه‌های مستقیم استثمار و استعمار، وجود خلأ ناشی از قدرت در یک منطقه جغرافیای سیاسی می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد جغرافیای سیاست مبتنی بر سلطه باشد. از طرفی نیز رقابت در مناطق به صورت آشکار توسط قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای جهت نفوذ و ایجاد روابط جغرافیای سیاسی مبتنی بر سلطه دنبال می‌شود. رقابت تلاش دو یا چند کشور و ملت جهت دسترسی به منابع فضایی (اعم از مادی و معنوی) است. رقابت جغرافیای سیاسی جهت نفوذ یا سلطه در منطقه یا جهان است که بدون مقیاس معنا ندارد؛ زیرا فضای محلی، ملی، جهانی و منطقه‌ای را دربر می‌گیرد. در رقابت دو یا چند قدرت به‌طور هم‌زمان دست به اقداماتی می‌زنند تا از ارزش‌های جغرافیایی (مادی و معنوی) سهم بیشتری کسب نمایند. رقابت در صورت استمرار و کسب احاطه بر ارزش‌های رقیب می‌تواند تبدیل به «منازعه جغرافیای سیاسی» شود. در رقابت جغرافیای سیاسی نیازمند توجه به دو امر هستیم: ۱- شناسایی ارزش‌های جغرافیایی؛ ۲- بررسی نگرش، گفتمان و ایده‌های توجه‌کنندگان به ارزش‌های جغرافیایی. در یک منطقه جغرافیای سیاسی عوامل و متغیرهای طبیعی و انسانی آن دارای کارکرد سیاسی بوده و نظر دولت‌ها و کشورهای درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای را به خود جلب می‌کند و کنش و واکنش آن‌ها و پیدایش الگوی رقابت، همکاری و نزاع را برمی‌انگیزد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۱-۵۷). تخریب آثار فرهنگی توسط قدرت‌های استعماری، به منظور از بین بردن ارزش‌های معنوی یک فضای جغرافیایی و تسلط بر فضای جغرافیایی آن است.

افغانستان یکی از کشورهای است که آثار فرهنگی آن توسط قدرت‌های امپریالیسم تخریب شده است. از دیرباز این کشور نسبت به همسایه‌های خود دارای یک موقعیت راهبردی خاص بوده (به‌گونه‌ای که در هزاره چهارم پیش از میلاد، سنگ لاجورد از افغانستان به سایر کشورها، از جمله: ایران، بین‌النهرین، سوریه و مصر صادر می‌شد)، که اغلب در توسعه تاریخی نادیده گرفته شده است. به لحاظ تخریب آثار باستانی در افغانستان باید اظهار کرد که شاید یکی از بدنام‌ترین تخریب‌ها، ناشی از جنگ داخلی و دستور «ملا محمد»، رهبر گروه طالبان، مبنی بر تخریب مجسمه بودا به عنوان مظهر بت پرستی بوده است. در فوریه ۲۰۰۱ م. وی دستور از بین بردن مجسمه‌های بودا را صادر کرد (براساس باور این گروه، این مجسمه‌ها نماد بت پرستی و حضور آن‌ها در شهر، ترویج بت پرستی بوده است) که با وجود تظاهرات گسترده در سایر کشورها، سرانجام این مجسمه تخریب شد (Stein, 2015: 187-189). تلاش در خصوص کاهش اثرات آسیب‌های مرتبط با جنگ در بناهای تاریخی خاص مثل مجسمه بودا و باغ «بأبر» در کابل متمرکز شده است. باغ بأبر توسط اولین امپراتور مغول در ۱۶ م. ساخته شده است. در طی جنگ‌های داخلی بین سال‌های ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۶ م.، این باغ ویران شد. بعد از حمله آمریکا به این کشور و اخراج طالبان از کابل، این باغ ترمیم و در سال ۲۰۰۸ م. مورد بازدید عموم قرار گرفت. در حال حاضر، حفاظت از محوطه‌های باستانی، متخصصان در این زمینه را به چالش کشیده است (Ibid: 191).

یکی از چالش‌های اساسی کشورهای در حال توسعه، ضعف هویت فرهنگی افراد جامعه در مواجهه با عناصر فرهنگی بیگانه و وارداتی جوامع توسعه یافته در بستر پدیده جهانی شدن است. در بیشتر کشورهای در حال توسعه، در برخورد با فرهنگ بیگانه و امپریالیسم فرهنگی، عناصر فرهنگی ملی و محلی از بین رفته یا تضعیف می‌شود و عنصر فرهنگی جدید وارداتی به آسانی جایگزین آن می‌گردد. با توجه به این که حفظ هویت فرهنگی پشتوانه اساسی فرهنگ یک جامعه است و ضعف و نابودی آن موجب بی‌هویتی افراد آن جامعه می‌شود، لزوم حفظ و تقویت این هویت و عناصر فرهنگی آن ضروری است. ملت و سرزمین ایران یکی از معدود تمدن‌های باستانی است که با وجود تجاوز سایر ملل در طول تاریخ، توانسته هویت ایرانی و اسلامی خویش را حفظ و پاسداری کند. به همین دلیل است که لزوم حفاظت از میراث فرهنگی به عنوان اساس و پشتوانه بی‌بدیل هویت ملی و فرهنگی کشور، ضرورتی تام و غیرقابل انکار می‌یابد (مرادی، ۱۳۹۰: ۶۱).

نظریه: هژمونی نمادین و منازعه دارایی‌های فرهنگی

جهانی شدن، پدیده‌های نوظهور و تحولات اجتماعی اهمیت دارایی‌های فرهنگی را ارتقاء داده و روزه‌روز متولیان میراث فرهنگی کشورها را به منظور حفاظت پایدار آثار برای ثبت در فهرست‌های جهانی همانند ثبت در فهرست میراث جهانی یونسکو ترغیب کرده است. این نظریه می‌تواند علاوه بر مقابله با تخریب میراث فرهنگی، حفاظت و تنوع‌بخشی به دارایی‌های فرهنگی کشور را به دنبال داشته باشد، و عینیت‌بخشی را در راستای توسعه اقتصاد فرهنگی بر مبنای میراث فرهنگی و محوطه‌های شاخص جهانی در کشور شروع و عملیاتی نماید. این نظریه می‌تواند همه مردم را به جلوگیری از هرگونه زیان در حوزه میراث فرهنگی که زیان ابدی و همیشگی تلقی می‌شود و موجب از دست رفتن اصالت و سندیت خواهد بود تشویق و ترغیب نماید و در نتیجه از قاچاق میراث فرهنگی به خارج از کشور تا حدودی جلوگیری نماید.

در این نظریه، براساس رویکرد جهانی، میراث فرهنگی به مثابه دارایی فرهنگی در نظر گرفته شده است. اساس بحث این است که هر کشوری که دارایی فرهنگی بیشتری دارد نسبت به بقیه کشورهای و ملت‌ها، ثروتمندتر است. ثروت و دارایی مورد نظر حتماً تعداد زیاد اشیاء انباشته شده در

انبار موزه‌ها و یا اشیاء به نمایش گذاشته شده در ویتترین موزه‌ها نیست، هرچندکه همین فراوانی اشیاء شاهد بسیار اطمینان بخشی است. تعداد و فراوانی اشیاء و عناصر میراث فرهنگی، نشان از تداوم تمدن در یک حوزه جغرافیایی و سرزمینی است که همین فراوانی دارایی‌های فرهنگی هم گواه و عینیت میراث معنوی یک ملت یا کشور، از جمله هوش، ذکاوت و زبان غنی و... است. این موضوع امروزه اثبات شده است که ملت‌هایی که دارای زبان قوی هستند، در طول تاریخ متمدن‌تر بوده‌اند؛ چراکه تعداد اشیاء فرهنگی بیانگر غنای فن و فنون نیز هستند. در مکان‌هایی که تعداد و فراوانی عناصر میراث فرهنگی بیشتر است «زبان» نیز پیچیده‌تر است؛ به طور مثال در جایی که زندگی شبانی داشته‌اند، دارای زبان ساده‌تری هستند. هر مهارتی، یک فعل است. در مکان‌هایی که میراث فرهنگی غنی‌تری هستند، فعل «ساختن» صرف شده است. استمرار در حرفه‌ها، به ویژه حرفه‌های اقتصادی، موجب مهارت‌ها شده و مهارت‌ها گنجینه‌ها و دانش‌ها را به وجود آورده‌اند. مکان موزه شاخص‌ترین مثالی است که می‌تواند جملات بالا را تبیین نماید. ما در موزه‌ها چه چیزی می‌بینیم؟ ما در واقع کالاهای متنوع زمان‌های گذشته را در موزه‌ها مشاهده می‌نماییم. این کالاهای متنوع خاستگاه مکانی و جغرافیای تولید دارند؛ که اتفاقاً باید روی مکان‌های تولید آن‌ها فکر و اندیشه کرد. در مرحله بعد روی فرآیند تولید آن‌ها و افکار و اندیشه‌هایی که آن‌ها را طراحی کرده و ساخته است. حال ممکن است این سؤال مطرح شود: فایده این کار چیست؟ فایده این کار، آزمون شده و جواب داده است. یونان وقتی با شواهد باستان‌شناختی و آثار هنری و معماری کشف شد، علاوه بر این که در مورد چند و چون اشیاء و نحوه نگه‌داری آن‌ها فکر شد، گامی بلندتر نیز برداشته شد و آن تفکر در مورد تفکر یونان باستان بود. در مورد تفکر یونان باستان فکری اساسی انجام شد؛ به طوری که فلسفه پست مدرن بر اساس فلسفه یونان باستان بنیان نهاده شد.

آیا باستان‌شناسان و متولیان میراث فرهنگی در مورد مکان‌هایی که کشف می‌کنند، تفکر انجام می‌دهند؟ آیا اساساً چنین رویکردی در ادبیات باستان‌شناسی موضوعیت دارد؟ متأسفانه باستان‌شناسی ایران بر اساس شواهد موجود نوشتاری وارد این مباحث نشده است؛ در حالی که اساساً فواید باستان‌شناسی در این بحث نهفته است. تاریخ یونان باستان به لحاظ ماهیتی، یک یافته باستان‌شناختی بود؛ در حالی که از آن «فلسفه مدرن» کشف شد و فناوری نیز بسط داده شد. دارایی‌های فرهنگی که عینیت آن در عناصر میراث فرهنگی متجلی هستند، می‌توانند روش، شیوه و فلسفه تولید نمایند. اهمیت منازعه بر سر تملک دارایی‌های فرهنگی در این نکته نهفته است. این منازعه با پوشش برخی از جنگ‌ها همانند جنگ «داعش» در منطقه شروع شده و در آینده نیز «تملک دارایی‌های فرهنگی ملت‌ها» محل مناقشه و منازعه قدرت‌ها خواهد بود. مدرنیته ایران، امروز بر چه اساسی استوار است؟ مدرنیته ایرانی زمانی می‌تواند اصالت داشته باشد که بنیان‌های معرفتی آن بر میراث فرهنگی و دارایی‌های فرهنگی استوار باشد. آیا در مورد افعال، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و ارزش‌های بی‌کران و بی‌بدیل میراث فرهنگی فکر کرده‌ایم؟ محصول تفکر در این زمینه «خودآگاهی فرهنگی» خواهد بود. همین خودآگاهی فرهنگی برای این که از ملت‌ها و کشورها سلب شود، ابرقدرت‌ها منازعه بر سر تصاحب دارایی‌های فرهنگی را شروع کرده‌اند و در آینده نیز غارت میراث فرهنگی ملت‌ها با شدت بیشتر از طرف قدرت‌ها دنبال خواهد شد. برای مقاومت و جلوگیری از گسترش «وندالیسم» و غارت در حوزه میراث فرهنگی باید «خودآگاهی فرهنگی» مبتنی بر میراث فرهنگی مادی و معنوی در سطوح بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی تقویت شود. قدرت‌ها در به دست آوردن میراث فرهنگی ملت‌ها، علاوه بر این که اهداف اقتصادی و هژمونی سیاسی کشور مطبوع خویش را در نظر دارند، ملت‌های صاحب دارایی‌های فرهنگی را از هژمونی نمادین تخلیه می‌نمایند؛ همانند کاری که داعش در عراق و سوریه، غارت میراث فرهنگی این کشورها را به نفع موزه‌های بزرگ جهان که عمدتاً

مالک یا سهام‌داران بزرگ آن‌ها صهیونیستی-یهودی هستند، انجام داد. ابرقدرت‌ها موجودیت میراث فرهنگی را هدف گرفته‌اند. چنان‌چه «عینیت» میراث فرهنگی موجود نباشد، ملت‌ها نخواهند توانست تفسیر زندگی اصیل و هستی‌شناسانه داشته باشند. دارایی‌های فرهنگی به‌مثابه ثروت فرهنگی ملت‌ها و کشورها، تفسیر باطنی و ماهوی ملت‌ها را در بستر زمان پدیدار می‌سازند. چنان‌چه عناصر میراث فرهنگی موجود نباشد، علاوه بر این‌که مردم کشورها نخواهند توانست تفسیر فناوری و تفسیر عقلانی و هستی‌شناختی و پیدا کردن مسیر زندگی در تعامل با طبیعت را پیدا نمایند، ذخیره دانایی و توانایی نسل‌های گذشته را نیز از دست داده‌اند. در این نظریه، میراث فرهنگی به‌مثابه موجود زنده در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند زایش مداوم برای کشورهای مبدأ و در صورت چپاول برای کشورهای مقصد داشته باشد.

نتیجه‌گیری

میراث فرهنگی و تنوع آن شاهدهی از رنگ‌وبوی اقوام ایرانی در حوزه سرزمینی ایران است که در جغرافیای سیاسی و فرهنگی ایران در گردش بوده است. میراث فرهنگی و اشکال متنوع آن زمینه‌های بازسازی و بازنویسی تاریخ و هویت یک سرزمین را همواره تدارک می‌بیند. محوری قرار ندادن موضوع میراث فرهنگی، عدم تبیین ارزش‌های میراث، به‌ویژه ارزش نمادین آن و عدم تبدیل میراث فرهنگی به دارایی‌های فرهنگی، رویکرد انتقادی این نوشتار است. ارائه نظریه «هژمونی نمادین و منازعه دارایی‌های فرهنگی» بازتابی از داستان و روایت فرهنگی امپریالیسم است که در اطراف کشور ایران و کشورهای دارای ارزش جغرافیای فرهنگی صورت گرفته است. قلمداد کردن میراث فرهنگی به‌مثابه دارایی‌های فرهنگی و ارزش‌های جغرافیای فرهنگی آن برای یک سرزمین، روایتی از میراث فرهنگی است که در ادبیات میراث فرهنگی ایران جایگاه چندانی ندارد. کارکردهای میراث فرهنگی به‌درستی تبیین نشده و میراث فرهنگی با تاریخ و تبیین تاریخ گره نخورده است. گسترش و تکثیر ماهیت گفتمان تاریخی براساس میراث فرهنگی در کشور چندان موضوعیت ندارد. ظرفیت‌های عظیم میراث فرهنگی ایران از دوره‌های پیش از تاریخی تا دوره‌های متأخر در راستای توسعه کشور به‌کار گرفته نشده است. میراث فرهنگی به‌عنوان موجودیت تاریخی یک ملت ذاتاً دارای «هژمونی نمادین» است. گفتمان دیپلماسی میراثی مورد توجه واقع نشده و مصادیق قدرت نرم میراث در مناسبات سیاسی استفاده نمی‌شود. در حوزه داخلی، میراث فرهنگی هر کشوری یکی از اساسی‌ترین پایه‌های تحکیم هویت، خلاقیت و اعتماد به نفس ملی است. هویت ملی یکی از ابعاد قدرت ملی است. هویت ملی دارای شاخص‌های اجتماعی، تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی و سیاسی بسیاری است. میراث فرهنگی به‌عنوان یک هژمونی نمادین، اگر به هر دلیلی آسیب ببیند یا نابود شود، آن کشور قدرت واقعی خود را از دست خواهد داد و هیچ‌گونه واکنش جدی برای بازسازی وجود نخواهد داشت و در نتیجه قدرت ملی آسیب خواهد دید.

در این نوشتار، بحث تغییر نگاه به میراث به‌مثابه «دارایی‌های فرهنگی» ارزش میراث فرهنگی را نه صرفاً به‌خاطر وجود مادی و فیزیکی «میراث»، بلکه به‌دلیل تفکر سازندگان میراث فرهنگی مطرح کرده است؛ چراکه عناصر میراث فرهنگی نشان از تداوم تمدن در یک حوزه جغرافیایی و سرزمینی هستند که همین فراوانی دارایی‌های فرهنگی علاوه بر شاهد تمدن، گواه بسیار اطمینان‌بخشی از میراث معنوی یک ملت یا کشور، از جمله: هوش، ذکاوت و... آن سرزمین نیز می‌باشد؛ چراکه تعدد اشیاء فرهنگی بیانگر غنای فن و فنون نیز هستند. مکان‌هایی که دارای میراث فرهنگی غنی‌تری هستند، فعل «ساختن» در آن سرزمین صرف شده است. استمرار در حرفه‌ها به‌ویژه حرفه‌های اقتصادی، موجب مهارت‌ها شده و مهارت‌ها گنجینه‌ها و دانش‌ها را به وجود آورده‌اند؛ پس دارایی‌های فرهنگی «گنجینه دانش» یک کشور است. براساس دارایی‌های فرهنگی

می‌توان فرآیند تولید، افکار و اندیشه‌ها را طراحی و یا بازطراحی کرد و ساخت. دارایی‌های فرهنگی می‌توانند روش، شیوه و فلسفه تولید نمایند. ارزش‌های پنهانی و نامرئی میراث فرهنگی، ابرقدرت‌ها را به جنگ در خاورمیانه کشانده و میراث فرهنگی کشورهای آسیب‌دیده را به موزه‌های کشورهای غربی سوق داده است. ابرقدرت‌های غربی به خوبی آموخته‌اند که از میراث فرهنگی به‌عنوان دارایی در کشورهای متبوع خویش استفاده نمایند و در عین حال کشورهای صاحب میراث فرهنگی را از هویت به معنای عام که یکی از بارزترین آن القاء عدم خودباوری است، تخلیه نمایند. برای عدم دسترسی کشورهای صاحب دارایی‌های فرهنگی به چنین دستاوردهای در حال و آینده، ابرقدرت‌ها منازعه برسر تصاحب دارایی‌های فرهنگی را در خاورمیانه کلید زده‌اند.

کتابنامه

- قرآن کریم.
- احمدی، سیدعباس؛ بدیعی‌ازنده‌ای، مرجان؛ و حیدری موصولو، طهمورث، (۱۳۹۶). «تبیین نظری تغییر ماهیت مناطق ژئوپلیتیک در رقابت بین قدرت‌ها». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۴۷: ۷۸-۵۵.
- اطاعت، جواد؛ و دبیری، علی‌اکبر، (۱۳۹۵). «بررسی ابعاد مکانی- فضایی تروریسم». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۴۲: ۴۷-۲۴.
- حیدری، غلامحسین؛ و حیدری‌بنی، زهره، (۱۳۹۳). «بررسی چالش‌های قدرت ملی در ایران با تأکید بر بحران هویت ملی». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۳۳: ۸۲-۶۰.
- خامنه‌ای، علی، (۱۳۹۲). «اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری حفظه الله». مبلغان، ۱۶۳: ۱۰۷-۱۰۱.
- کاویانی‌راد، مراد؛ اعظمی، هادی؛ بخشی، احمد؛ و رسولی، مجید، (۱۳۹۷). «تبیین قلمروگستری سازمان‌های بنیادگرا در دولت‌های شکننده (مطالعه موردی: داعش در مصر)». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۴۹: ۵۷-۲۶.
- عبدی، عطاالله؛ و شیرزاد، ساکار، (۱۳۹۵). «نقش فضاهای جغرافیایی در رقابت قدرت‌ها؛ مطالعه موردی: کشور عراق». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۴۳: ۸۴-۵۴.
- علی‌شاهی، عبدالرضا؛ تاجیک، هادی؛ و فروزان، یونس، (۱۳۹۶). «بررسی دلایل حضور گروهک تروریستی-تکفیری داعش در افغانستان بر اساس تئوری دومینوی ویلیام بولیت». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۴۵: ۱۹۵-۱۷۳.
- کلیدر، عباس، (۱۳۷۷). «جنگ‌های صدام حسین». ترجمه سیداصغر کیوان حسینی، سیاست دفاعی، ۲۳ و ۲۴: ۵۳-۸۲.
- کولایی، الهه؛ و گودرزی، مهناز، (۱۳۹۴). «تأثیر تحولات روابط ارمنستان و ترکیه بر روابط ارمنستان و ایران». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۳۷: ۷۰-۳۸.
- محمدی، حمیدرضا، (۱۳۹۳). «تبیین نشانگان قدرت و تأثیر آن بر سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۳۵: ۱۴۸-۱۲۲.
- مختاری‌هشی، حسین، (۱۳۹۷). «تبیین مفهوم ژئواکونومی (اقتصاد ژئوپلیتیکی) و توصیه‌هایی برای ایران». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۵۰: ۸۲-۵۶.
- مرادی، علیرضا، (۱۳۹۰). «نقش میراث فرهنگی در تقویت هویت فرهنگی». ماهنامه مهندسی فرهنگی، ۵۳ و ۵۴: ۶۰-۶۶.
- مشهدی، علی، (۱۳۹۴). «تأملی بر رویکردهای حمایت از میراث فرهنگی از منظر فقه حکومتی». مجله فقه و حقوق اسلامی، ۵ (۱۰): ۱۲۷-۱۴۴.

- معمارنژاد، عباس، (۱۳۸۴). «اقتصاد دانش‌بنیان؛ الزامات و نمگرها، موقعیت ایران، چالش‌ها و راهکارها». فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین، ۱: ۸۳-۱۰۸.

- میرمعزی، سیدحسین، (۱۳۹۱). «اقتصاد مقاومتی و ملزومات آن (با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری)». اقتصاد اسلامی، ۴۷: ۴۹-۷۶.

- نصرتی، حمیدرضا؛ و کاویانی‌راد، جواد، (۱۳۹۳). «تبیین کارکردهای جُستار ناحیه در دولت یکپارچه». فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۳۵: ۱۷۵-۱۴۹.

- Abdi, A. & Shirzad, S., (2017). "The Role of Geographical Spaces in Powers Competition; Case Study: Iraq". *International Quarterly of Geopolitics*, 12 (43): 54-84. [in Persian].

- Afkhami, B., (2016). "The Strategy for Economic Development Based on Cultural Heritage". *Journal of Strategic and Mega Politics*, 5 (14): 48-27. [in Persian].

- Afkhami, B., (2017). "Strategic Applied Archeology for the Development of Resistance Economics and Knowledge Professionals in the Cultural Heritage of Iran". *National Congress of Higher Education in Iran*, <http://amoozeshalee.ir/article-1-36-fa.pdf>. [in Persian].

- Ahmadi, S. A. & Badiie Azondahi, M. & Heidari Mosello, T., (2017). "The Theoretical Explanation of the Nature of the Geopolitical Regions in Competition of the Powers". *International Quarterly of Geopolitics*, 13 (47): 55-78. [in Persian].

- Alishahi, A. R. & Tajik, H. & Forozan, Y., (2017). "The Reasons of the Presence of ISIS in Afghanistan Based on William Bullitt Domino Theory". *International Quarterly of Geopolitics*, 13 (45): 173-195. [in Persian].

- Benavides, O. H., (2008). "Development and Archaeology". *Encyclopedia of Archaeology*, editor in chief De Borah M. Pearsall: 1088-1093, Academic Press, New York.

- Brodie, N., (2003). "Stolen history: looting and illicit trade:.. published by: *Blackwell publishing*, 55: (219-220).

- Cheikhmous. A., (2013), "Syrian Heritage under Threat". *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology & Heritage studies*, 1 (4).

- Danti. M. A.; Cheikhmous, A.; Cuneo, K.; Kaercher, K.; Burge, L.; Barnes Gordon & Gessel, E. V., (2015). "ASOR Cultural Heritage Initiatives (CHI): Planning for Safeguarding Heritage Sites in Syria and Iraq". *Academia.edu, weekly report*: 53-54 — August 18.

- Danti. M., (2014a). "ASOR Syrian Heritage Initiative (SHI): Planning for Safeguarding Heritage Sites in Syria". *Academia.edu, weekly report 3* — August 25.

- Etaat, J. & Dabiri, A., (2016). "Study of the Spatial Dimensions of Terrorism". *International Quarterly of Geopolitics*, 12 (42): 24-47. [in Persian].

- Gill. D., (2015). "Context Matters "From Palmyra to Mayfair: The Movement of Antiquities from Syria and Northern Iraq". *Journal of Art crime*, 13: 73-80.

- Grodach, C., (2012). "Cultural Economy Planning in Creative Cities: Discourse and Practice". *International Journal of Urban and Regional Research*: 1-19.
- Han, S., (2001). "Cultural Heritage Management in South Korea". Ph.D. Disertation, University of Minnesota.
- Harrison, R., (2011). "Intangible heritage embodied and Intangible heritage". *International Journal of Heritage Studies*, 17 (3): 280-282.
- Heydari, Gh. H. & Heidarinebbi, Z., (2014). "Reviewing the Challenges of National Power in Iran, Emphasizing the Crisis of National Identity". *Geopolitical Quarterly*, 10, (1): 82-60. [in Persian].
- Hodder, I., (1990). "Archaeology and the Post-Modern". *Anthropology Today*, 6(5): 13-15.
- Jameson, J. H., (2008). "Interpretation of Archaeology for the Public". *Encyclopedia of Archaeology*, editor in chief De Borah M. Pearsall: 1529-1543, Academic Press, New York.
- Jameson, J. H., (2008). "Interpretation of Archaeology for the Public". *Encyclopedia of Archaeology*, editor in chief De Borah M. Pearsall: 1529-1543, Academic Press, New York.
- Kaviani Rad, M.; Azami, H.; Bakhshi, A. & Rasouli, M., (2018). "Explaining the Territoriality of Fundamentalist Organizations in Fragile States (Case Study: ISIS in Egypt)". *International Quarterly of Geopolitics*, 10 (3): 26-57. [in Persian].
- Khamenei, A., (2013). "Resistance Economics from the Viewpoint of the Supreme". *Leader of the Higher Prophet*, 163: 101-107. [in Persian].
- Koolae, E. & Goodarzi, M., (2015). "The Effect of Normalization of Armenia-Turkey Relations on Armenia-Iran Relations". *International Quarterly of Geopolitics*, 11 (37): 38-70. [in Persian].
- Landorf, C., (2009). "Managing for sustainable tourism: a review of six cultural World Heritage Sites". *Journal of Sustainable Tourism*, 17 (1): 53-70.
- Leventhal, R. & Daniels, B., (2014). "Saving Syrian's cultural Heritage". Penn Cultural Heritage Center, University of Pennsylvania, Penn cultural heritage center, US
- Mashhadi, A., (2015). "Reflection on approaches to protecting cultural heritage from the point of view of government jurisprudence". *Journal of Islamic Jurisprudence and Islamic Law*, 5 (10): 127-144. [in Persian].
- Memarnejad, A., (2005). "Knowledge Based Economy: Requirements, Indicators, Iran's Performance, Challenges, and Policy Implications". *Journal of New Economy and Commerce*, 1: 83-108. [in Persian].
- Mirmoezizi, S. H., (2012). "Resistance Economics and its Essentials (Emphasizing the Supreme Leader's Viewpoint)". *Islamic Economics*, 47: 49-76. [in Persian].
- Mohammadi, H. R., (2014). "Explanation of Power Indicators and Its Influence on Foreign Policies of USA against Iran". *International Quarterly of Geopolitics*, 10 (3): 148-122. [in Persian].

- MokhtariHashi, H., (2018). “Explaining the Concept of Geoeconomics and Recommendations for Iran”. *International Quarterly of Geopolitics*, 14 (50): 56-82. [in Persian].
- Moradi, A. R., (2011). “The role of cultural heritage and in strengthening cultural identity”. *Cultural Engineering Monthly*. 5 (53 and 54): 60-66. [in Persian].
- Moradi, A. R., (2011). “The role of cultural heritage and in strengthening cultural identity”. *Cultural Engineering Monthly*, 5 (53 and 54): 60-66. [in Persian].
- Murray. S. B., (1915). “The Dating of the Great Temple of Ba’al at Palmyra”. *American journal of archaeology*, 19 (3): 268-276.
- Rehfeld, S., (2009). *Site of Palmyra*. Available at: <http://whc.unesco.org>
- Smith, M. K., (2006), *Issues in Cultural Tourism Studies*, routledge.
- Stein. G., (2015). “The War-Ravaged Cultural Heritage of Afghanistan: an overview of projects of Assessment, Mitigation and Preservatio”. *Near eastern Archaeology*, 78 (3): special Issue: the Cultural Heritage crisis in the middle East: 187-195.
- Su, M. & Bin, L., (2012). “Resource Management at World Heritage Sites in China”. *Procedia Environmental Sciences*, 12: 293 – 297.
- WHC. UNESCO., (2017). *Tentative world heritage lists*. [http://whc.unesco.org/en/Tentative list](http://whc.unesco.org/en/Tentative%20list), (Accessed 27 February. 2020).
- [http://persiannice.com/2015/08/26/انفجار تخریب پالمیرا توسط داعش/](http://persiannice.com/2015/08/26/انفجار%20تخریب%20پالمیرا%20توسط%20داعش/)